

Čamac sa ljudima koji se iskrcavaju na pristanu, Đurđu, Rumunija, mart, 1942.

POVODANJ

Reka je višestruko isprepletena s potrebama i ekonomijama ljudskog življenja. Ipak, kako u redovnim razmacima preliva svoje obale ona ugrožava sam ljudski život. Poplave su traumatičan događaj u suživotu čoveka i reke. Povodanj ne plavi samo čitave krajeve, on menja i oblikuje krajolik. Sela koja se nalaze na jednoj obali reke, po povlačenju poplave mogla su se naći na drugoj. Mnogi zavijuci i meandri reke bivali su presečeni povodnjem što je izazivalo stalno premeštanje korita reke. Kada se poplava istutnji, rečne petlje postaju mrtvi rukavci koji se pri sledećem izlivanju reke ponovo sjedinjuju s matičnim tokom. Predeo je sačuvao istoriju reke kao kakav uvek iznova ispisivani palimpsest. O pravilnosti tih vanrednih stanja međutim ne svedoči samo geografija nego i pravosuđe, recimo ono u području mađarske krune: kada bi povodanj na duže vreme učinio neprohodnim čitave krajeve, taj bi razlog sprečenosti bivao prihvaćen na sudu.

Odbrana protiv povodnja težila je uvek za tim da ga učini izračunljivim i time predupredivim. Poplave su se doduše izrugivale tim ljudskim preventivnim merama, ali one su ipak posmatrane u njihovom sklopu i merene njihovim merilom. Iz želje za uređenim tokovima proizašlo je opažanje vode kao divljeg, neukrotivog elementa. Reka je ispravljana, dizani su nasipi da bi se sprečila izlivanja, i upravo te mere mogle su pod okolnostima doprineti tome da povodanj, koji nisu mogli sprečiti, učine utoliko pustošnijim. Plivajući krovovi, hladnjaci, popreko gradom plivajuća jata pataka i danas su još prateće pojave poplave i staraju se za to da ova ima, osim apokaliptičkih, i karnevalske crte.

Upravo ta protivivrečnost učinila je povodanj omiljenom političkom metaforom. S jedne strane, poplava je mogla da dočara sliku

„velikih pokreta naroda“ koji se izruguju „nasipima i granicama“, kako je pisao nemački putopisac Johan Georg Kol. S druge strane, poplave su oduvek povod za samoorganizovanje opština, mreža, nacija. Otuda su služile kao analogije za one velike društvene krize koje su ljudske zajednice podsticale na herojske napore i povrh toga na inače nezamislivu meru odgovornosti i kooperacije. To je mogao biti dodatni razlog što je grof Ištvan Sečenji (1791–1860) povodanj i ljudske reakcije na njega učinio glavnim motivom svojih političkih razmatranja napisanih u deblinškom sanatorijumu i objavljenih tek postumno pod naslovom *Samospoznaja*.

Svuda duž Dunava nalaze se oznake povodnja koje treba da podsete na neuobičajene poplave. U mnogoj obalskoj zajednici u svakoj ulici postoji jedna, često čak na različitim jezicima, već prema tome koja je etnička grupa nastanjivala oblast. Te oznake pamte minulo i direktno usidravaju sećanje na velike poplave u kolektivno pamćenje, ali u isti mah markiraju mogućnosti naše sposobnosti predstavljanja, jer one mere prosto neverovatno. Taj paradoks karakteriše i ovde sledujuće priče i izveštaje o povodnju, donesene u obliku – često čak zabavnog – zaprepašćenja i užasavanja nad prirodnom katastrofom. Ako se može verovati tim tekstovima, povodanj je jedna od najprotivrečnijih prirodnih pojava, jer izaziva strah, strahopoštovanje kao i olakšanje.

Povodanj na Dunavu nastaje mahom s proleća, kada se sante odvajaju od leda koji se nahvatao uz obale (ili kako je uvek iznova bivalo pre, kada se Dunav još redovno zamrzavao, od ledenog pokrivača), zgomilavaju i zaustavljaju protok vode, kao i leti u vreme velikih kiša. U prvom slučaju govori se o povodnju usled nagomilavanja leda u vidu ledenog čepa, u drugom, o letnjoj poplavi. Jedan od najvećih ledenih čepova XIX veka opustošio je 1830. donje delove Beča, jedan drugi 1838. ceo unutrašnji i južni deo Pešte. Na prvi se, od tekstova koji ovde slede, u svojoj pripovesti „Ubogi svirač“ (1847) obazire Franc Grilparcer (1791–1872), drugi opisuje nemač-

ki putopisac Johan Georg Kol (1808–1878) u 3. delu svoje knjige *Sto dana putovanja po austrijskim zemljama* (1842).

U Grilparcerovoj pripovesti poplava je izraz čovekovih duševnih talasanja. Ubogi svirač, kojega u prvi mah pripovedač izdvaja iz svečarske ljudske gomile na crkvenoj slavi Brigitenaua, ističe se najpre kao osobenjak koji sledi svoje rutine, nedotaknut svečarskim me-težom ljudske gomile. Ako on ostaje osobenjak, masa se poredi sa ustalasanom rekom protiv koje pojedinac teško može da se izbori. Nestale „razlike između staleža“ i jednovremenu „provalu radosti, razularenost strasti“ pripovedač doživljava kao „nešto sumnjivo“. Okvir pripovetke čine metaforična bujica narodne slave na početku i stvarni povodanj zajedno s pustošenjem na kraju. Oni se uzajamno ogledaju i na različit način projektuju svoje inscenacije razgraniče-nja na ljudske odnose i stanja duhova.

Nasuprot Grilparceru, Johanu Georgu Kolu stalo je do vernog slikanja jednog razvoja događaja. Iako on u vreme svog putovanja 1842. godine zatiče još samo tragove velike poplave Pešte iz 1838, njegov opis spada u najpamtljivije. Kao uvek, Kol i ovoga puta nala-zi upečatljive slike da dočara razmere pustošenja. Pored opisivanja izgubljenih i na iznenađujućim mestima ponovo iskrsljih predmeta on majstorski skicira izgled jedne uništene knjižare gde su „Gete, Šiler, Šekspir, Volter i Žan Pol, francuska, nemačka i austrijska knji-ževnost, bili prerađeni u masu a Dunav se „po svoj prilici sto puta našderao sebe u slici“.

Dok su kretanje i gomilanje leda usled regulacije i toplije klime danas manje-više nestali, letnje poplave su opasnost kao oduvek. Najveća letnja milenijumska poplava desila se 1501. godine; ipak ona iz leta 1954, o kojoj izveštava pripovetka Arnolta Bronena (1895–1959), jedva da je bila manje pustošna. Nastala je usled po-sebno jakih pljuskova koji su tokom samo dva dana mestimice proi-zveli atmosferski talog od preko 30 cm i u celokupnom prostoru au-strijskog, delom slovačkog i mađarskog Dunava priredili enormne

štete. U Bronenovoj pripoveci „Dunavska poplava“ iz 1955. godine povodanj postaje događajem u kome su najednom ukinuti svi zakoni: „Povodanj je otplavio sve granice.“ – kaže se u osvrtu na jednu noć u poplavljenoj kući. Dramatika pripovetke nastaje paralelnim vođenjem priče o poplavi sa storijom jedne veze. Dramatični, pritom, nisu samo događaji nego i ritam s kojim se smenjuju objektivni opisi poplave i opisivanje puteva troje ljudi, i koji uspostavlja kontrast između naviknutog toka stvari i vanrednog stanja. Bronen, koji je u međuratnom periodu debitovao kao ekspresionist i kome je Alfred Ker priznavao samo „prazninu s tempom“, u vreme stogodišnjeg povodnja živeo je delom u Lincu. Ovde je on u posleratnom periodu, posle skandaloznog perioda u Nemačkoj kada je bio privučen NS-režimom, pokušao da se potvrdi kao urednik *Neuen Zeit*-a, gornjoaustrijskih novina KP Austrije (KPÖ).

Iako manje žestoka u svom odvijanju, na potop je podsećala i poplava 1965, kada kiša nije prestajala više od 100 dana. Njen opis Pavla Pavličića, rođenog u Vukovaru (1946), pisca i profesora književnosti koji živi u Zagrebu, povinuje se međutim sasvim drugačijim pravilima. Pavličićeva knjiga *Dunav* (1983), koja bi se s dobrim pravom mogla zvati i knjigom o Vukovaru, svrstava poplavu među uobičajene prirodne pojave i koncentriše se na njene strane koje pružaju mnogo užitka. Njegov interes koji bi se sasvim mogao nazvati sociografskim pojačava se kalendarskim planom teksta. Ovde u fokusu stoji ne ono jednokratno, nego ono što se vraća, svakodnevnica. Povodanj, obrađen ispod naslova Juni, pripada životu grada, on „otvara niz neuobičajenih mogućnosti među kojima je u svakom slučaju najbolja ona, videti, doživeti i shvatiti grad u kome čovek živi na jedan neuobičajen i neslućen način i to moći iskoristiti da ga čovek potom još više voli“.

Naposletku međutim čak i najdramatičniji opisi povodnja ne prolaze bez upućivanja na njihovo ciklično odvijanje. U Kolovom prikazu obnova Pešte posle velike poplave polaže temelje za jednu

modernu metropolu, Grilparcerova novela završava banalnim pojedinstima iz života posle poplave (i posle smrti), a Bronen završava s puno aluzije: „Ali zemlja će opet rađati plodove.“

Johan Georg Kol
Sto dana putovanja po austrijskim zemljama
Bolnica Sv. Rohus /odlomak/

Kad god sam sa stanovnicima Pešte razgovarao o onom potopu, svi bi iznova bili ispunjeni užasom. Kažu da ničija mašta ne može da zamisli koliko je strašan bio taj događaj. „Da“, rekao mi je jedan stari budimski apotekar, „istina je, nijedan pesnik, nijedan poeta, nijedan pisac ne može da ga dovoljno loše i tačno opiše, taj strahoviti, jezoviti događaj. Samo *a facie loci* može da se pojmi šta znači takva poplava. Čak i da neko hoće da ispriča samo *purum putum* istinu, budući naraštaji mu ne bi poverovali.“

Voda je porasla već 12. i 13. marta [1838]. Međutim, verovatno bi nastavila mirno svojim putem kao i prethodnih godina da se led nije zaustavio pod Peštom kod ostrva Čepel. Nakon toga je znatno porasla pa su ljudi ipak počeli da se plaši poplave kakve su već bile česte u Pešti, ne pomišljajući ipak da bi ovaj put mogla da bude takva kakvu Pešta još nikada nije videla. Pozvali su mnoštvo radnika i poslali su i vojsku da preduzme odgovarajuće mere i pod gradom postave bedeme – jer protivno prirodnom toku voda je tekla odozdo naviše.

Hiljade ljudi, delom iz radoznalosti, delom zbog napetog iščekivanja razvoja događaja, izašle su da posmatraju radove na bedemu. Bio je to dugačak zemljani nasip na kojem je radila silesija ljudi, pred kojim su besno nadirali sve veći divlji talasi. Jedna mlada dama, koja je takođe istrčala, rekla je: „O, Bože, ala to strašno izgleda!“ – Uskoro više nije samo strašno izgledalo, već je postalo još strašnije na delu i u stvarnosti.

Voda je rasla i rasla. Pozivali su sve više radnika, odaslali sve pukove vojske. Ali uzalud! Slabašno delo čoveka moralo je da uzmakne pred divljom silom prirode. Dok su ljudi nasipali prema napred, s užasom su приметili da se ustalasani element širi iza njih. Bedemi su

podriveni – potkopani – pukli i samo najbrže povlačenje spaslo je ljudstvo. – Svi su pobjegli u grad, u kuće. Dunav ih je pratio u stopu. Užas se širio svim ulicama.

Talasi su odmah zauzeli najniži deo grada koji je navikao na op-sadu kod svake poplave. – Sad su svi počeli da se utvrđuju u svojim kućama i, gde god je to bilo moguće, da ih okružuju bedemima od zemlje, otpadaka i dasaka. Posebno stanovici lepe Ulice Vajcner, kod Ugljarske pijace i peštanske jaruge. Poplave inače nikad pre nisu došle dovdle, i mada se govorilo da će se Dunav pojaviti i u toj ulici, stanovnici su ipak verovali da mogu biti na sigurnom iza svojih dasaka i bedema od nabacanih otpadaka.

I voda zaista nije probila ove bedeme. Ali kao što se kod velikih narodnih pokreta uzbuđeni duševni elementi često podsmevaju postavljanim bedemima i granicama, čak ih ni ne udostojivši napada, već ih zaobiđu i pojave se negde gde to kratkovidost političara ne bi ni pretpostavila, tako je učinio i Dunav. Odjednom je počeo da oživljava u samim kućama. Iz spojeva podova u kućama i sobama izlazili su mehurići, a u zgradama se čuo zvuk kao da svuda ispod kuvaju vodeni kotlovi. Iz mišjih rupa i otvora koji su načinile tesar-ske burgije šiknule su male fontane, i gle, i lepe sobe, radnje i robni magacini u Ulici Vajcner našli su se usred reke i ispod nivoa njenog vodenog ogleđala.

Međutim, ljudi nisu nipošto izgubili glavu. Skočili su u vodu i žurno izneli svu robu nekoliko stopa naviše, na gornje spratove i police. – Nečuveno je, neverovatno je da će voda ikada doći tako visoko, govorilo se. Nemoguće je da će se popeti još više, i za tren bi morala opet opasti. – Ali pohlepne dunavske nimfe pratile su ljudsko delo i popele su se u kuće 5 do 6 stopa uvis. Radi najveće predostrožnosti su još jednom prebacili robu dve police više. Ali dunavske nimfe doplivala su između 7 do 9 stopa uvis. Mnogi su, da bi spasili barem nešto od svoje imovine, radili u vodi do visine ruku. Ali uskoro više niko nije mogao da izdrži, jer voda je bila strahovito

hladna, sušti, tek otopljeni led. Čak su i najsiromašniji odustali od svoje imovine i počeli da se prepuštaju brizi za svoj život i život svojih bližnjih.

Tlo na kojem stoji Pešta sušto je rastresito, naneseo zemljište, gore je rečni pesak a ispod drugo aluvijalno zemljište, slojevi šljunka, gline i ilovače, i prilikom pokušaja bušenja arteških bunara utvrđeno je da je dubine oko 10 hvati.

Dunav je, besneći u ovom aluvijalnom zemljištu, iskoristio svoje iskonsko pravo. Bušio je jame i kanale. To je bilo jasno; jer u jednoj kući s dubokim temeljima iznenada su se podigle daske i pokazalo se veliko široko bure koje nije pripadalo domaćinu, već nekom od njegovih komšija. Struje su ga povukle ispod dubokih zidova kuće u jedan od onih kanala i izbacile ga na površinu. Nije pomagalo ni što su kuće bile čvrsto građene. Mnoge najsolidnije izgrađene kuće su se ljuljale i pucale odozgo naniže, a više njih se i srušilo. Od čvrstih i ne tako čvrstih kuća u Pešti ukupno ih je tada uništeno ne manje od 3000. Onaj apotekar mi je pričao kako je jedan ormar, koji mu je inače bio u prizemlju, kasnije na svoje čuđenje našao u sobi na prvom spratu. Struja ga je tu donela nakon što je probila vrata.

Muka je bila najveća drugog dana. Opšte pitanje bilo je da li će kuće izdržati ili će se srušiti. A najčvršće građevine, novogradnja, bolnica i najviši trgovi, Nova pijaca i Šlosberg u Budimu, bili su zaposednuti silesijom ljudi. Na Novoj pijaci silesija ljudi podigla je šatore pod kojima su proveli nekoliko dana, uprkos ljutoj hladnoći, čak i magnati koji nisu baš imali poverenja u svoje kuće. Ko god je mogao i ko u Pešti nije imao mnogo šta da izgubi, pobegao je preko u Budim. Stanovnici budimskog Šlosberga su poslali pomoć u malim čamcima kojima su komandovali nadvojvoda Stefan, grof Sečenji, poslanik Deak, čuveni Veselenji i drugi plemeniti magnati, činovnici ili studenti. Plovili su čamcima po ulicama Pešte, spašavali šta su mogli, i dozvoljavali ljudima koji su hteli da napuste svoje domove da se ukrcaju, kako bi ih prebacili na kakvo suvo i čvrsto mesto.

Pošto je voda stajala preko dva dana i stalno ostajala na istoj užasavajućoj visini, a da se nije ni pomerila, ljudi su na kraju počeli da veruju da je stigao sudnji dan za Peštu. Proširila se pretpostavka da je Dunav možda iskopao novo korito i da će grad Pešta zauvek ostati u vodi, prepušten nestanku s lica zemlje. Mnogi su mislili da se okolina Pešte pretvorila u veliko jezero koje se nikada više neće isušiti.

Najzad trećega dana samovolja vode se slomila. Verovatno se pomerio ledeni bedem kod Čepela. Poplava se razišla. Pešta je izronila iz vodenog ogleдалa koje ju je okruživalo i pokazala se u kršu i ruševinama.

Neke ulice su bile tako zakrčene krovovima, zidovima, gredama i zatrpane telima mrtvih ljudi i životinja, da su morali da ih čiste danima dok nisu ponovo postale prohodne. Oko 3000 kuća, doduše, uglavnom od naboja, bilo je srušeno, delom su se sasvim tiho raspale u vodi i, tako reći, rastopile. Tiha, spora sila vode je za tri dana nanela više štete nego što bi to učinilo stodnevno bombardovanje.

Prizor koji je Pešta sada ponudila može se još teže opisati nego sama poplava. Jer ako je buđenje sledećeg jutra nakon bala praćeno ružnim osećanjem, i ako balska dvorana nakon otrežnjenja predstavlja neprijatan prizor, biće da je onda, nakon onakvog plesa vila, nimfi i rečnih bogova o kojima pesnici inače nemaju mnogo reči hvale, buđenje bilo izrazito tužno. Ne znam kako su izgledale druge prodavnice, ali u nekim knjižarama koje nisu mogle da se brzo isprazne, nastala je papirna kaša, čorba od knjiga i jedan literarni *quodlibet* kakav nikada kasnije nije viđen. Sve knjige su omekšale i raspale se, a Gete, Šiler, Šekspir, Volter i Žan Paul, francuska, nemačka i mađarska književnost pretvorene su u jednu bezobličnu masu. Tu su plivali udžbenici mađarskog jezika, peštanski dnevnik i engleska divot-izdanja pored francuskih romana, nemačkih leksikona i italijanskih arija i zajedno su propadali, a Dunav je sam sebe hiljadu puta progutao u slici. Jer koliko li je razmatranja o Dunavu, putopisa Dunava, panorama Dunava, mapa Dunava moralo tada

da se raščvari! – Neki industrijalac papira mogao je da kupi dobru meru te kaše i da iz toga izvuče nove tabake papira za štampanje i već ištampani papir. Tako bi možda dobio brošuru najzanimljivijih *quodlibet*-a.

Čitavo tlo Pešte je još mesecima bilo impregnirano dunavskom vodom, a u podrumima je ostala da stoji još četiri, čak šest meseci. Nije pomagalo što su je ispumpavali, jer je uvek iznova priticala sa strane.

Poziv u pomoć sirotih upropaštenih peštanskih građana odjeknuo je čitavom Nemačkom i sa svih strana je pristizala pomoć. Moglo bi se reći da je pola Evrope pomoglo Pešti da se ponovo izgradi. Iako je, naravno, građevinski materijal postao veoma skup – za kamenje se plaćalo dva i tri puta više nego inače – Pešta je ipak ponovo ustala, stare rane su zacelile i grad sad ponovo stoji, kao što smo gore pokušali da pokažemo, lepši i raskošniji nego ikada.

Franc Grilparcer Ubogi svirač /odlomci/

Svake godine u julu, nedelja posle punog meseca koja se produži i na naredni dan, u Beču je prava narodna slava, ako je ikada koja slava zaslužila to ime. Narod na nju dolazi i sam je daje; i kada se pri tom pojave i otmeniji, oni to mogu samo u svome svojstvu pripadnika naroda. Tu nema mogućnosti izdvajanja; barem ga još do pre koju godinu nije bilo.

Toga dana slavi svoju crkvenu slavu Brigitenau koji je u neprekidnome nizu veselja povezan sa Augartenom, Leopoldštatom i Praterom. Od Brigitindana do Brigitindana radni narod broji svoje dobre dane. Dugo iščekivana konačno dolazi saturnalijska slava. Tada se uskomeša dobroćudno-spokojni grad. Ustalasana gomila ispunjava ulice. Trupkanje koraka, žagor ljudi u razgovoru koji ovde-onda propara kakav glasni povik. Razlika staleža je nestala; građanin i vojnik kreću se u paru. Na gradskim kapijama raste gužva. Osvojen, izgubljen pa ponovo osvojen, izlazak je napokon izboren. Ali dunavski most nudi nove teškoće. I ovde pobedničke najzad se protežu dve reke, stari Dunav i nabujali val naroda, ukrštajući se jedno s drugim i jedno preko drugog, Dunav svojim starim koritom, a reka naroda, otarasivši se stiske mosta, jedno široko, mahnito more, izlivajući se u svepokrivajućoj poplavi. Neki pridošlica bi tu sliku doživeo kao nešto sumnjivo. Ali to je komešanje radosti, raspojasanost strasti.

Već između grada i mosta postavila su se pletena kola za istinske hijerofante te crkvene slave: deca uslužnosti i rada. Prepuna a ipak u galopu proleću ona kroz ljudsku masu koja se pred njima naglo otvara i odmah zatim zatvara, bezbrižna i nepovređena. Jer u Beču postoji prećutni savez između kola i ljudi: ne pregaziti, čak ni u punoj brzini; i ne biti pregažen, čak i bez ikakvog opreza.

Iz sekunde u sekundu smanjuje se razmak između kola i kola. Već se pojedini ekipaži otmenijih mešaju u neprekidnu povorku. Kola više ne lete. Dok se napokon pet do šest sati pre noći pojedinačni konjski i kolski atomi nisu zgusnuli u jedan kompaktan niz koji, sama sebe ustavljajući i ustavljan onima što se uključuju iz svih pobočnih ulica, očito razbija staru poslovicu: „Bolje loše vozan, nego peške srozan“. Merkanе, sažaljevane, zadirkivane, sede nagizdane dame u kolima koja naizgled mirno stoje. Nesvikao na neprestano zaustavljanje propinje se holštajnski vranac, kao da je hteo da preskoči svoj put koji mu ustavljaju pletena kola što mu prethode, čega se izgleda i plaši razvrištano žensko i dečje pučanstvo plebejskih vozila. Brzofijućuci fijaker, po prvi put neveran svojoj prirodi, u gnevu sračunava gubitak što mora da provede tri sata u jednoj turi koju bi inače preleteo za pet minuta. Prepirka, vika, uzajamno kočijaško udaranje na čast, u međuvremenu i jedan udarac bičem.

Konačno, kako je to u ovom svetu svaki, makar kako tvrdokoran zastoj, ipak samo neprimetno napredovanje, javlja se i u tom statusu kvo jedan tračak nade. Naziru se prva stabla Augartena i Brigitenaua. Kopno! Kopno! Kopno! Sve muke su zaboravljene. Pristigli kolima iskrcavaju se i mešaju se među pešake, dopiru tonovi udaljene plesne muzike na koju odgovara klicanje novopridošlih. I tako dalje i uvek dalje dok se konačno ne raskrili široka luka zabave pa se šuma i livada, muzika i ples, vino i pir, igra senki i igrač na užetu, rasveta i vatromet ne sjedine u neki Pays de cocagne, neki Eldorado, neku istinsku zemlju dembeliju koja nažalost, ili srećom, kako se uzme, traje samo jedan i uz to sledeći dan, no potom nestane kao san noći ivanjske i ostane samo u sećanju i svakako u nadi.

Ne propuštam lako da prisustvujem toj slavi. Kao strasni ljubitelj ljudi, prvenstveno naroda, tako da je meni samom kao dramskom poeti nesuzdržana erupcija nekog prepunog pozorišta uvek bila deset puta interesantnija, pa i poučnija nego neki izmudrovan sud kakvog dušom i telom sakatog, krvlju ispijenih autora nadutog

književnog matadora; – kao ljubitelj ljudi, velim, posebno kada oni u masama za neko vreme zaborave pojedinačne svrhe te se osećaju kao delovi celine – u kojoj naposljetku počiva ono božansko – kao nekom takvom meni je svaka narodna slava prava duševna slava, hadžiluk, predanost. Kao iz kakvog otvorenog, ogromnog Plutarha koji je izašao iz okvira knjige, ja iz vedrih i potajice zabrinutih lica, iz živahnog ili pogruženog hoda, iz ponašanja članova porodice jednih prema drugima, iz pojedinačnih, napola nehotičnih ispoljenja iščitavam biografije neznanih, nečuvenih ljudi i doista! znane, čuvene, čovek ne može razumeti ako nije duboko osetio opskurne. Iz zadržice vinom zagrejanih gurača kolica uprela se jedna nevidljiva, ali neprekinuta nit, sve do razdora božijih sinova, a u mladoj sluškinji koja, napola protiv volje, sledi nasrtljivog dragana po strani gungule ljudi koji plešu, leže kao embrion Julije, Didone i Medeje.

I pre dve godine, kao obično pešice, priključio sam se razonode žudnim posetiocima crkvene slave. Već su bile savladane glavne putne teškoće, i već sam se nalazio na kraju Augartena, željeni Brigitenau neminovno je ležao preda mnom. Ovde je sad samo trebalo izdržati još jednu, poslednju bitku. Jedna uska dolma, provlačeći se između neprolaznih pomirenosti, čini jedinu vezu dvaju mesta uživanja čiju zajedničku granicu obeležava jedna drvena rešetkasta kapija koja se nalazi na sredini. Običnim danima i običnim šetačima taj vezni put nudi prostora na odmet; ali o crkvenoj slavi njegova bi širina, i uvišestručena, bila i dalje preuska za beskrajno mnoštvo koje se, silovito nadirući a sudarajući se s onim koje se vraća iz suprotnog pravca, samo uz svestranu dobroćudnost polaznika na zabavu, na kraju ipak kako-tako snade.

Bejah se prepustio povorci mnoštva i nadoh se u sredini dolme, već na klasičnoj džadi, samo nažalost primoravan na stalno stajanje u mestu, izmicanje i čekanje. Tu beše tušta vremena za posmatranje onih što su se nalazili ukraj puta. Da naime mnoštvu koje čezne za uživanjem ne bi falilo predukusa očekivanog blaženstva, sleva od

pristranka uzdignute nasute džade postavilo se nekoliko muzičara, koji su, verovatno plašeći se velike konkurencije, hteli da ovde, na propilejima, požanju prvence još nepotrošene izdašnosti. Jedna harfistkinja s odvratno izbuljenim očima. Jedan stari invalid sa šturom koji je na nekom groznom instrumentu, napola cimbalu, napola verglu koji je očito sam sklepa, hteo da na analogan način učini opšte milosrđe osetljivim za svoje ranjavanje. Jedan oduzet, grbav dečak, on i njegova violina čineći jedno jedinstveno nediferencirano klupko koje je sa svom grozničavom žestinom njegovih unakaženih grudi drljalo valcer koji se beskrajno vrteo u krug. Konačno, jedan starac – i on je privukao na sebe svu moju pažnju – po prilici sedamdesetogodišnjak u otrcanom ali ne nečistom ogrtaču od moltona, sa nasmejanim, samome sebi odobravajućim izrazom lica. Stojao je tu gologlav i ćelav, na način tih ljudi držeći šešir ispred sebe na zemlji kao milodarnu kasicu, i tako rukovao starom isprepućanom violinom, pri čemu takt nije udarao samo podizanjem i spuštanjem stopala nego ga je u isti mah markirao saglasnim kretanjem celoga pogrbljenog tela. Ali sav taj trud da se u njegov učinak unese neko jedinstvo beše besplodan, jer to što je svirao činilo se kao nepovezan sled tonova bez tempa i melodije. Pritom je bio sav zadubljen u svoju rabotu: usne su se trzale, oči behu upiljene u notni list ispred njega – da, pravi notni list! Jer dok su se svi drugi ulični svirači pozdali u sećanje, starac je usred gungule ispred sebe postavio jedan mali lako prenosivi pult sa prljavim, iscepanim notama koje su u najlepšem redu trebalo da sadrže to što je on tako van svake povezanosti nudio ušima prisutnog sveta. Upravo mi je neobičnost te opremljenosti privukla pažnju na njega, kao što je izazivala i smeh okolne uzbibane gomile u prolazu, koja mu se rugala i starčev šešir postavljen da sakuplja novac ostavljala praznim, dok je ostatak orkestra nabio džepove čitavim brdima bakrenjaka. Kako bih neometano posmatrao osobenjaka malo sam se odaljio na pristranak dolme. On je još neko vreme nastavio da svira. Napokon je stao,

kao došav sebi iz duboke odsutnosti pogledao ka firmamentu koji je već počeo da pokazuje tragove bliske večeri; zatim naniže u svoj šešir, našao ga prazna, s nepomućenom vedrinom natakao ga na glavu, zatakao gudalo među žice; rekao „Sunt certi denique fines“¹, dohvatio svoj notni pult, pa se u suprotnom pravcu, kao neko ko se vraća kući s mukom probijao kroz mnoštvo koje je naviralo na slavu.

Celokupno biće starca bilo je zaista kao stvoreno da krajnje podjari moju kurjačku antropološku glad. Bedan a ipak plemenit lik, njegova nepobediva vedrina, toliko umetničkog žara kod tolike neumešnosti; pa to što se uputio kući baš u vreme kad je za druge, slične njemu, tek počinjala prava žetva; konačno, tih doduše samo nekoliko latinskih reči, ali izgovorenih s najtačnijim naglaskom i sasvim tečno. Čovek je dakle uživao temeljnije obrazovanje, usvojio znanja, a sad – prosjak-ulični svirač! Drhtao sam od žudnje da se s njim povežem.

Ali već se između mene i njega našao nepropusan ljudski talas. Sitan, kakav je bio, i zapinjući na sve strane svojim pultom u ruci, guran je od jednog do drugog i već ga je primila rešetkasta kapija dok sam se ja nasred dolme borio s ljudskim talasom koji je navirao u suprotnom pravcu. Tako mi je umakao i kad sam konačno oslobodio krkljanca, nigde pod kapom nebeskom svirača više ne beše.

[...]

Ubrzo potom pošao sam na jedan put s koga sam se vratio tek pred provalu zime. Nove slike behu potisnule stare, i tako moj svirač beše prilično zaboravljen. Setio sam ga se ponovo tek prilikom strašnog otapanja snega narednog proleća i s tim povezanom poplavom nižežećih predgrađa. Okolina Vrtlarskog sokaka beše se pretvorila u more. Činilo se da nema bojazni za starčev život, ipak je on sta-

¹ Ipak postoje izvesne granice (Horacije) (Prim. prev.)

novao gore u potkrovlju, ali među ukućanima prizemlja smrt zato beše probrala svoje prečeste žrtve. Ali lišenom svake pomoći, koliko je velika morala biti njegova nevolja! Dok je trajala poplava nije se moglo učiniti ništa, a i vlasti su brodovima prema mogućnosti dostavljale hranu i pomoć odsečenima. Kad se međutim voda razišla i putevi postali prohodni, odlučio sam da svoj udeo u sabiranju pokrenutih dobrovoljnih priloga koji su narasli do neverovatnih suma prosledim lično na adresu koja me se na prvom mestu ticala.

Izgled Leopoldštata je bio zastrašujuć. Po ulicama razbijeni brodovi i pokućstvo, u prizemljima delom još stajaća voda i plivajuća imovina. Kada sam, izbegavajući gužvu, naišao na jednu pritvorenu dvorišnu kapiju, ona je popustila i na kapijskom putu pokazala niz leševa, očito sakupljenih i položenih u celi službene inspekcije; dâ, u unutrašnjosti odaja još su se tu i tamo, stojeći uspravno ili grčevito držeći rešetke prozora mogli videti unesrećeni ukućani, – nedostajalo je vremena i službenika da se sprovede sudska konstatacija toliko brojnih smrtnih slučajeva.

Tako sam koračao sve dalje i dalje. Sa svih strana plač i lelek, majke koje traže decu i deca koja lutaju. Najzad stigoh do Vrtlarskog sokaka. I tamo se behu okupili crni pratioci jednog sprovoda, ipak, kako se činilo, podalje od kuće koju sam tražio. No kad priđoh bliže, primetih po svoj prilici povezanost priprema i saobraćanja amo-tamo između okupljenih za sprovod i vrtlareve kuće. Na kućnoj kapiji stajao je jedan po izgledu pristojan, postariji ali još krepak muž. U visokim čizmama, žutim kožnim čakširama i dugačkom geroku ličio je na seoskog kasapina. Davao je naloge, ali je u međuvremenu prilično ravnodušno razgovarao s ljudima što su stajali po strani. Prošao sam kraj njega i stupio u dvorište. Stara vrtlarka pošla mi je u susret, odmah me je prepoznala i pozdravila sa suzama u očima. „I Vi nam činite čast?“, rekla je. „Da, siromah naš stari! Sad muzicira s dragim anđelima koji ne mogu biti ni mnogo bolji nego što je on bio. Čestita duša sedeo je na sigurnom tamo gore u svoj sobi. Ali

kad je nadošla voda i kad je čuo decu kako vrište, skočio je odozgo i spasavao i teglio i nosio i odnosio na sigurno te se zaduavao kao kovački meh. Eh – kad čovek ne može svuda da ima njegove oči – kad se naposletku pokazalo da je moj muž u zidnom ormanu zaboravio svoje poreske knjige i nekoliko guldena papirnog novca, stari je uzeo jednu sikiru, sišao u vodu koja mu je već sezala do grudi, provalio orman i odano sve doneo. Tad se verovatno bio prehladio i kako se u prvom trenutku nije moglo imati pomoći, zapao je u maštarije i bivao je sve gore i gore, iako smo mu pružali pomoć prema mogućnosti i pritom patili više nego on sam. Jer on je ujedno nastavio da muzicira, naime glasom i udarao je takt i davao lekcije. Kad se voda malo razišla i mi mogli da pošaljemo po badera¹ i popa, on se najedared uspravio u krevetu, nakrenuo glavu i uho kao da u daljini čuje nešto lepo, osmehnuo se, pao nauznak i preminuo. Popnite se slobodno gore, on je često govorio o Vama. Madam je takođe gore. Hteli smo da ga sahranimo o našem trošku, ali gospođa majstor-kasapina nije dozvolila.“

¹ Seoski lekar, često nadrilekar. (Prim. prev.)

Arnolt Bronen Dunavska poplava

Jedne srede, sredinom jula 1954, provalili su se oblaci. Vodene mase koje su se sručile s neba bile su toliko silovite da je svako mislio da će potrajati samo minutima. Trajalo je satima. Trajalo je danima. Provala oblaka zadržala se i celog petka. Dunav je narastao do samog vrha nasipa. Ipak obalske stanice su javljale: nema opasnosti od poplave.

U petak uveče malo posle šest sati Mici Lener je iz elektro-radnje u Otenšlagu, gde je radila kao prodavačica, preko nasipa pošla kući u Unterdorf. Kiša je pljuskala po njenoj najlonskoj kapuljači, tukla je po mokro-kamenitom zemnom carstvu da je ono ravnomerno prskalo i sipilo i odozgo i odozdo. Težak je bio vazduh, zagušljiv i opak. Gusti dim od kiše, oblaka, pare, tame i šumne buke oduzimao je očima vidik, ušima osetljivost, plućima dah.

Mici je od kiše imala tupu, bolnu glavu; pritom je znala da bi zapravo trebalo da se raduje. U petak nanoć običavao je da dođe Toni Ploberger koji je radio 50 kilometara dalje, u Autoverken Štajr-u, a vikende je provodio kod roditelja u Otenšlagu. Zvanično je Toni bio kod kuće tek u subotu rano izjutra; tako je noć pripadala njima dvoma.

Nasip je bio pust. Desno je hukom i kлокotom tekao Dunav, levo je stajala turobna i izmučena retka priobalna šuma. Put je bio neugodan, Mici je nerado išla njime tako sama, tako u polumraku. Ipak tuda je bilo mnogo bliže nego ulicom koja je savijala čas ovamo čas onamo. Danas je žurila. Petkom je uvek žurila.

Dunav je u to vreme rastao dva centimetra na sat. Na radiju se tvrdilo da u Bavarskoj opet opada. Uostalom svako je bio previše zabavljen kišom da bi mogao da pazi na reku. S vremena na vreme nalet vetra bi talasićima zalio stazu na nasipu.

Sleva se pojavio Bloaha-potok. Inače je to bio tanak curak. Povratna zaustava reke nabujala ga je i otromila. Uski most, ranije visoko iznad potoka sada je bio smočen odozdo. Prelaz se zaljuljao kad je Mici zakoračila na njega. Ljuljao se jače i opasnije. Mici je prigušila krik straha i skočila na čvrsto tle. Uto je nad njom već bila jedna senka, jedno čvrsto telo pored nje, jedan glas u njoj: „Ma što se plašiš? Zar ti ne treba kišobran?“

Nije volela taj glas. To je bio Pečer-Hias, birtašev sin koji se razmetao na poslednjem kirtagu¹: „U Otenšlagu nema cure s kojom ja nisam bio u krevetu“. Drugi momci su ga zbog toga izmlatili, Toni takođe. Kakva je posla taj imao u Unterdorfu? „Bio sam samo kod kovača da mu donesem dve flaše rakije za nedelju. Sutra nemam vremena.“

„Ne treba mi kišobran“, rekla je Mici.

Hias se nije dao odvratiti. Čak i po pljusku mirisao je na duvan i birtiju. Hodao je tesno pribijen uz njen bok, morala je da oseća njegovo jedro, teško telo, nije mogla da umakne, put je bio preuzak. Iznenada je pred njima stajala kovačnica. Kuća je ležala po strani Unterdorfa, na jednoj slepoj krivini ulice koja je u međuvremenu bila ispravljena tako da je i kuća ostala po strani. To je malo jedilo kovača, nagluvog Pirera. Živeo je sam, potrebno mu je bilo malo, malo je i dobijao od malobrojnih paora koji su još držali konje i vozili kola. Kuća je bila široka samo koliko kovačka radionica. Na prvom spratu je bio kovačev stan, kuhinja, trpezarija i spavaća soba u istom mah, u potkrovlju Micikina odaja; klimave spoljne stepenice vodile su naviše.

Kovač je čekićao po nekoj staroj drljači. Paori su mu davali poslove koje im inače niko nije prihvatao. Mici je prošla pored njega i breknula se na Hiasa: „Pusti me sad da idem, kašću inače kovaču.“ Kovač nije digao pogled, Hias se nasmejao. „Blentavi? Zaboli njega ko je kod tebe. Nit' šta čuje, nit' šta vidi.“

¹ Crkvena slava, kirmes. (Prim. prev.)

Mici je bila doterana, seoska lepotica. Protegla se na prste i udarila Hiasa u lice da je krupan, težak muškarac skoro upao u užareno ognjište. Zatim je s jednog klina brzo uzela ključ od odaje i otklepetala uz stepenice. Hias je buljio za njom. Šamar ga je dvostruko uzbudio. Ti snažni prsti; ta vrela ruka; trnci su mu još prolazili celim telom. Uz to ga je usijao gnev zbog povređene muške časti. Mislio je na osvetu, a osveta je bila slatka; posebno osveta na koju je on mislio.

U to vreme Dunav je ispod ašaškog Kahleta¹ protivno svim prognozama prelio obale. Uprkos ranome jutru vladao je dubok sumrak. Nadglednik vodostaja koji je već jedan sat čekao smenu, bio je upravo zadremao.

Mici je na brzinu sredila malu odaju. Nije imala mnogo, ali imala je ukusa. Tu je sve bilo čisto, sveže, prijatno mirisavo: livadsko cveće, malčice zavelo; opori miris seoskog hleba; rublje sušeno na vetru i suncu; odisaj mladog, procvalog tela. Samo je jedno bilo loše: pod je bio vlažan, bivao je sve vlažniji. Oluk, spuštajući se kraj dograđenog prozora, bio se pod silinom pljuska razlabavio i kroz labava prozorska stakla neprestano rosio u sobu. Šta će reći Toni! Jadničak je morao doći na suvo. Osluškivala je; kovač je još bio tu; još je čekićao; otklepetala je dole da izmoli pomoć.

Nije to bio kovač, taj pred kojim je najednom stajala; nije to bio kovač, taj što je čekićao. Hias je poslao starog pijanca u selo s nekoliko šilinga da se tamo napije domaće milfirtlerske rakije. U stvari je čekićao na kalauzu za Micinu odaju; ali ovako je naravno daleko bolje. Mici je vikala: „Kovaču, kovaču!“ Hias ju je oponašao dobroćudno se smejući: „Kovaču, kovaču! Mož' bit' sigurna da ću kovati! Vatra je već tu!“ Pa se mašio za njom.

Jedan snažan muškarac i jedna snažna žena: bila je to duga i teška borba. Ona je ujedala i grebala; on je stiskao i davio. Ipak ona je na butinama imala jedno mesto, kad bi je tu ko uhvatio, njenim bi

¹ Hidrocentrala kod Aschacha na Dunavu u Gornjoj Austriji. (Prim. prev.)

telom nešto prostrujalo, učinilo ga otvorenim i nebranim. Proklela je svoju žensku prirodu koja ju učinila tako nepodobnom za borbu s muškarcima. Više nije mogla da se bori, sklupčala se, čučala u ćošku, tupo, ljuto, režeći, kože nakvašene hladnim znojem. On ju je tapkao kao mačak ježa. Mici je bolelo sve: oči, zubi, život sam. Patila se, čekala je. Napolju je bilo mračno kao u rogu. Sad je brzo morao stići Toni. U to doba mahom se mogao čuti pisak lokalnog voza. Napregnuto je osluškivala. Sigurno je kiša bila ta koja je prigušila i taj šiljato-veseo pisak. Utoliko bolje. Toni će se iznebuha pojaviti i premlatiti nevaljalca napolju na provali oblaka. Srdito se nasmejala. Čekala je.

Istočno od ašaškog Kahleta ležao je eferdinški bazen, ravno sočivo, dugačko dvadesetak kilometara. Neki delovi bili su niži od normalnog nivoa Dunava. Odozgo voda još nigde nije bila preplavila obalske nasipe. Na dubokim mestima voda je ipak izbijala odozdo. Avetinjskom brzinom formirala su se jezera usred ravnice. Zbog ustave Trauna na ušću u Dunav povodanj je puzao od Linca uzvodno.

Već u Štajeru Toni Ploberger je imao neki loš predosećaj. Voz do Linca previše se spuštao u dolinu, Ens je rastao, niko nije verovao u povodanj, ali povodanj dođe brzo i kad niko u njega ne veruje. Tako je žrtvovao nekoliko svojih teško zarađenih šilinga da bi ulovio još jedno stojeće mesto u autobusu. Njime je stigao do Linca. Morao je da pređe na severnu obalu Dunava. Već tu je imao da gaca preko donjeg Glavnog trga koji se polagano punio vodom. Pošao je preko mosta. Most se ljuljao i podrhtavao. Na vodomeru je video da je Dunav ovde tekao devet metara iznad normalne razine. Levo i desno od mosta stajale su male kućice do krova u vodi.

Pošao je ka železničkoj stanici. Tamo su već čekale stotine radnika koji su hteli kući. Voz je stajao pod parom, ipak šef stanice je otezao polazak; čitava pruga do Otenšlaga, tako je navodno rečeno, bila je poplavljen. Radnici su govorili s mašinovođom, jednim šeret-skim, odvažnim tipom. Taj je bio spreman da vozi, dokle se moglo.

„Ali morate stojati na platformama da se ne podavite u vagonima u slučaju da se koji prevrne. Kotlovi kod mene stoje vrlo visoko, mislim da mogu rizikovati da vozim po vodi visine do metar i dvadeset.“

Šef stanice je otišao; nije hteo ništa da zabrani ni da dozvoli. Šef saobraćajne službe je razumeo šta je pokretalo radnike. Upravo u opasnosti koja je ugrožavala porodice svaki je hteo što brže moguće kući. Putem se nije moglo; tuda je već dvadeset časova bio prekinut svaki saobraćaj. Preko planine, noću, po toj provali oblaka i posle naporne radne nedelje, mnogi s ruksacima? Železnica je bila još jedina mogućnost; pa neka bi lokomotiva stigla samo do Klingberga, radnici bi ipak uštedeli marš od tri sata pešice.

Tako je voz krenuo, polako i oprezno, takoreći opipavajući svaki prag. Toni je stajao na zadnjoj platformi, iza njega se zatvaralo šumeće more u kome se ogledala svetlost još nekolicine uličnih lampi. Jeziva vožnja. Nisu se videle šine, jedva su se osećale, utoliko više se osećala besna struja koja je drmusala točkove i gnevno se bacala o zidove vagona. Par puta je i mašinovođa zastalo srce. Radnici su mu dovikivali, odvažio se još jednom, tako je stigao do Klingberga gde se pruga opet popela na suvo. Ipak kad je pred sobom opet ugledao široko jezovito more u koje je trebalo da zaroni, bilo mu je previše. Pomogao je, više nije mogao, nije smeo. „Morate se iskrcati, ljudi“, rekao je, „gledajte kako ćete stići padinom preko do Otenšlaga. Ja ću polako retur.“

Nekoliko ih se odvezlo nazad, ostali su se iskricali i pošli uzbrdo. Granitna brda Milfirtla padala su strmo ka Dunavu. Okomite litice prekidale su obalske padine. Promočeni do kože, noge blatnjave grudve do preko kolena gacale su preko njiva i polja koje su bile jedna jedinstvena bujica. Toniju je lupalo srce, divlje i sve ljuće. Bojao se za Mici čija je kuća stajala na najnižoj koti Unterdorfa. Mu-kotrpan je bio put, samo je polagano napredovao. Tešio je sebe: više uopšte nije mogla stići kući. Biće da je ostala u selu. Možda će čekati kod njegovih roditelja. Oni će se lepo iznenaditi kad dođe tako rano

– a pritom dolazi tako kasno! Šteta lepe noći. Nema veze. Glavno je da se Mici nije ništa desilo.

Dunav je zapravo, i prema najgorim prognozama, trebalo da raste samo za dva centimetra na sat. U stvarnosti su iznenada dva poplavna talasa pojurila preko širokog bazena. Sa svakim poplavnim talasom on je rastao za pola metra. Posle drugog poplavnog talasa ceo bazen je bio jedno jedinstveno more. Ali još je silno more narastalo malo uzvodno od Šlozberga Otenšlaga.

U međuvremenu je Hias bio promenio taktiku. Ta cura, ta Mici, koja je tu čučala zamršene tamne kose, gnevnihi očiju, snažnih grudi, očaravala ga je. To je sve bilo otrov u njemu, opijenost, lelujanje i svetlucanje, lupanje i damaranje što ga je zanosilo, neprestano. Znao je da tu ima neka stvar s nekim Tonijem, ko je u Otenšlagu to uzimao ozbiljno? I ako ga je možda navodno čekala, pa eto videla je kakva je stvar s tom vernošću. Taj odavno leži s drugom, što bi ona radila drugačije? Samo jednom se živi, ljubav je slatka samo među živima.

Mici je drhtala, protrésao ju je neki suvi plač. Šta su joj to radili? Kako su smeli to da joj rade? Jarost, žudnja, strah, nestaše. Bila je samo nesrećna. Preplavila ju je neka duboka gušeća nesreća. Morala je pobeći. Pobegla je. Skočila je do poluotvorenih, teških vrata. U tom trenutku zapalacao je unutra prvi mali talas.

Nije to razumela. Zapanjeno bespomoćno obazrela se oko sebe. Hias je đipio, kao da je čekao taj trenutak. Ona se uplašila, izašla na kišu, u vodu. Ipak sad se iz grmlja zdesna preko puta sjurila gusto zadimljena bujica, sve je odmah postalo jedno jedinstveno more, gde je bio ulični jarak, gde ulica, gde jama u koju su padala deca? Pobegla je uprkos tome, uto je kročila u bezdno, vrišteći raširila ruke, snažne ruke je obuhvatiše, trgoše je nazad na tle kovačnice. Tamo je voda već rasla preko članaka.

Ostala je bez glasa. „Podavićemo se“, rekla je, jedva čujno. Hias, on je imao visoke čizme, prsnuo je prezrivo o tmasto uzmešuranu vodu, nasmejao se: „Pa tu su stepenice! Do tebe u sobu voda se neće popeti!“

Ona je zahripala, silom se otrgla od njega, koračala unazad, korak po korak, voda je pri tom pljuskala, stajala je na stepenicama, pokušala da ga sputa pogledom, zatim pohitala uz stepenice. Ali on je bio brži nego ona. Oboje su istovremeno držali ruku na kvaki sobnih vrata.

Oko ponoći Markt¹ Otenšlag bio je jedno ostrvo koje je, bojažljivo stisnuto uz Šlosberg, osamljeno štrčalo nad burom bičevanim morem koje je još pre nekoliko sati bilo plodan efendiški bazen. Dunav je sad opet polako rastao, samo po dva centimetra na sat.

Oko ponoći Toni je preko klizave padine kod ciglane stigao na igalo tog mora. Kroz bučecu huku nevremena dopirali su razvejani krici. Železnička stanica stajala je usred velike kaljuge. Gde je bio Unterdorf, kuda da krene onamo? Progacati, preplivati, to je bilo nemoguće. Osmatrao je očajno. Jedna usamljena, mutna lampa koja se ljuljala po oluji osvetljavala je praznu katransku burad od asfaltiranja ulice koja su u desetinama plutala kružnom strujom. To je bila jedina mogućnost, pomislio je, jer čamaca nasred kopna naravno nije bilo. Povezao je zajedno tri bureta. Ulovio je u vodi dve plutajuće daske, stavio ih odozgo, zatim upecao jednu dugačku šticu, pa je splavario, smelo balansirajući, preko ka selu.

U samom Marktu retko ko je bio otišao na spavanje. Telefon i vatrogasna služba imali su stalno dežurstvo. Čamci na naduvavanje i čunovi bili su na vodi da spasavaju ljude iz ugroženih kuća. Nameštaj i odeća, takođe živina i sitna stoka stradavali su u poplavi. U Goldvertu, selu podalje od reke a usred bazena na levoj strani Dunava podavilo se 200 krava. U Vajler Heflajnu sva je stoka, gusto zbijena, stajala na malom brežuljku. „Šta je s kovačem u Unterdorfu?“, hteo je da zna Toni. Kovač je kod birtaša Zigla. Kovač je rekao da je kovačnica bila prazna. Mici uopšte nije bila došla. Toni je odah-

¹ Marktgemeinde ili skraćeno Markt je opština s pravom na držanje pijace, pa se mesta ponekad kolokvijalno zovu samo tako skraćeno, na primer umesto Markt Ottenschlag samo Markt. (Prim. prev.)

nuo. Raspitivao se kod Micinih prijateljica. Nijedna nije ništa znala. Sivila se zora. Morala je još biti u kući, mislio je Toni. Otišao je do vatrogasne službe. Komandant je rekao da su u Unterdorfu već evakuisali sve kuće. Kovačnica je bila prazna, vikali su, niko nije odgovarao. Onda je Toni odveslao svojim sopstvenim čunom. Kovačnica je stajala do prvog sprata u vodi. Toni je video kako u kovačevoj sobi plutaju stolice. Jedna je mačka kukavno mijaučući sedela na ormanu koji je već počeo opasno da se ljulja. Ipak nije samo orman gubio svoje mesto. Cela, vrlo uska, vrlo oronula kuća ljuljala se i tresla. Unutra više nije bilo nikoga? Toni je hteo da viče. Tada je u sumraku jutra iza kišom isprskanog stakla Micine sobe video dva lica. Jednu ženu i jednog muškarca. Mici i Hias.

Potop je otplavio sve granice. Preplavio je sve. Sada je zatvorio to dvoje, odao njihovu izdaju. To ga je tako štrecnulo za srce da je ostao bez daha. Buljio je gore. Prozorčić se otvorio. Bila je to Mici, video je njeno blede lice, pocrvenele oči, razbarušenu kosu. Usta su joj bila otvorena, možda je htela da govori, on nije hteo ništa da čuje. Ništa da čuje, ništa da misli. Nije znao šta čini, video je sebe kao da je neki stranac koji ga je splavario nazad, dalje od kuće, dalje od to dvoje, dalje od nje. Splavario oko krošnji drveća. To tu je bio voćnjak. Ispod njega, iz vode su žalosno gledale gore ka njemu crvene trešnje i sivozelene jabuke. Takav je bio i njegov život, potopljen i ugušen. Jedan svet katastrofâ a on je bio toliko umoran. Nosilo ga je dalje od kovačnice, nosilo ga je k njoj? Čuo je jedan krik. Nešto se slomilo, otkinulo se, odnela ga je struja, bile su to trošne stepenice. Koliko je dugo kovačnica još mogla opstati? Nije video ono dvoje, a ipak je najednom znao: to je bilo dvoje ljudi u krajnjoj nevolji. Kuća je mogla da se sruši svakog sekunda, ono dvoje da sahrani pod sobom, u sebi. Možda je Mici umela malo da pliva. Ipak koliko dugo, kuda, i pre svega: zašto? Ako uopšte ne bi želela da se spase?

Grozničavo se odgurivao šticom ka kovačnici, povikao unutra, svom snagom se čvrsto držao za prozorski okvir prvog sprata. Mici

se oklevajući pojavila iznad njega, Uhvatio ju je za mišicu, povukao je, ne govoreći, nadole. Prazna burad su dobro držala, na njima je moglo stajati i petoro ljudi. Hias se bio sakrio. „Zovi Hiasa!“ Ona je viknula, on je došao, prkosan, izgrebano lice, za njim je skočila mačka. Odgurnuli su se, oprezno, sa strujom, ono dvoje čučeci na daskama, Toni opet smelo i balansirajući. Dospeli su u manje duboku vodu. Hias je skočio, gacao je kroz blatnjavu kašu.

„Toni, želim da ti objasnim kako je bilo.“

„Ne treba ništa da mi objašnjavaš.“

„Moraš mi verovati...“

„Verujem ti.“

Oko osam sati ujutro kiša je prestala. Oko deset je zasijalo sunce da bi celoga dana gorelo sa zaparenog neba. Poplava se polagano povlačila. Mlada drveta su se ponovo pojavila, bila su kao sagorela. Trava i žito bili su podavljani. Ali zemlja će opet rađati plodove.

Poplava u Estergomu, Mađarska, 1876.